

De fleste har en fortrolig venn

Flere bor alene, og økningen er størst blant de yngre. Det er omtrent like mange kvinner som menn som bor alene. Blant de yngre er det flest menn, blant de eldre er det flest kvinner. Til tross for at flere bor alene, har kontakten med familie holdt seg forholdsvis stabil de siste 20 årene. Kontakten med venner har økt. Enslige er i større grad plaget av ensomhet enn dem som er gifte eller samboende. Unge kvinner er noe mer plaget enn unge menn. Ungdom er mindre aktive innenfor organisasjonslivet enn personer over 30 år.

Sosial kontakt kan måles på ulike måter. Fortrolige venner, hyppig vennekontakt og stor omgangskrets sammen med nærhet og tillit, er viktig (Normann 2007). Stadig flere kvinner og menn bor alene, og dette kunne isolert sett tyde på en tendens i retning av mindre sosial kontakt og sosialt fellesskap. Allikevel viser tall fra levekårsundersøkelsene at andelen som oppgir å ha kontakt med familie, har holdt seg ganske stabil, og andelen som oppgir å ha kontakt med gode venner, og som har en fortrolig venn, har økt de siste 20 årene. Andelen som oppgir at de mangler en fortrolig venn utenfor familien, har sunket fra 27 prosent i 1980 til 14 prosent i 2002. 20 prosent menn og 9 prosent kvinner oppga dette i 2002 (se figur 1).

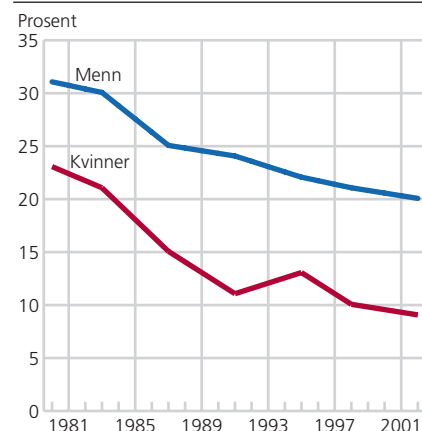
Flere aleneboende, størst økning blant de yngre

Andelen aleneboende kvinner og menn har økt de siste 25 årene, fra 12 prosent i 1980 til 17 prosent i 2007. Økningen skjer særlig blant de yngre, og det skyldes blant annet tidligere utflytting fra foreldrene, senere etablering med familie og flere samlivsbrudd (Andersen 2006). Det er omtrent like mange kvinner som menn som bor alene, men kjønnsforskjellene varierer i forhold til alder. I alderen 16-29 år bor 11 prosent av mennene alene, mens tilsvarende tall for kvinner i samme aldersgruppe er 8 prosent. I alderen 30-66 år er det henholdsvis 31 prosent av mennene og 41 prosent av kvinnene som bor alene. Kvinnene er i flertall blant de i alderen 67 år eller eldre. Nesten tre ganger så mange kvinner som menn i denne aldersgruppen bor alene (Statistisk sentralbyrå 2007). Dette skyldes at kvinner lever lengre enn menn, og at kvinner er yngre enn menn ved inngåelse av ekteskap. De fleste aleneboende eldre kvinner er enker.

Levekårsundersøkelsen for 2005 viser at kvinner har et større nettverk av fortrolige enn det menn har. 3 prosent menn og 2 prosent kvinner oppgir i 2005 at de ikke har en fortrolig venn verken i eller utenfor familien. 25 prosent av mennene oppgir å ha to eller færre personer som står dem nær, og som de kan regne med ved personlige problemer, mot 19 prosent kvinner. Dette varierer blant annet sterkt etter familiefase og kjønn. Lavest andel er det blant kvinner 16-44 år i parforhold uten barn, med 9 prosent. Blant enslige kvinner 67 år og eldre, og blant enslige menn 45 år og eldre, oppgir over 40 prosent at de kun har to eller færre personer som står dem nær, og som de kan regne med ved personlige problemer.

Toril Sandnes

Figur 1. Andel kvinner og menn, 16-79 år, som mangler en fortrolig venn. 1980-2002. Prosent

Kilde: Levekårsundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

Toril Sandnes er likestillingskoordinator og rådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for levekårsstatistikk (toril.sandnes@ssb.no).

Ser vi nærmere på ungdom, oppgir 8 prosent av mennene i alderen 16-30 år at de mangler en fortrolig venn i eller utenfor familien, mot 3 prosent av kvinnene i samme alder. Ungdom som står utenfor utdanning og arbeidsmarked samt sosialhjelpsmottakere, er mer utsatt for dette enn andre (Normann 2007).

Kontakthyppegigheten med foreldre har holdt seg ganske stabil de senere årene. En av fire har liten kontakt med foreldrene sine, når vi ser befolkningen under ett. Det vil si at de ser foreldrene sine sjeldnere enn hver måned. På 1990-tallet hadde aleneboende mindre kontakt med foreldre, sammenlignet med de som ikke bor alene. Disse forskjellene er nå utjevnet (Rønning 2006). Noen flere jenter enn gutter i alderen 16-24 år oppgir å ha liten kontakt med foreldrene sine, henholdsvis 12 og 8 prosent, ellers er det forholdsvis små kjønnsforskjeller i de øvrige aldersgruppene.

Færre besøker naboen

Andelen kvinner og menn som besøker eller har besøk av naboer, og selve besøkstiden, har sunket de siste 20 årene, ifølge tidsbruksundersøkelsene. Levekårsundersøkelsene stiller spørsmål om hvor lett eller vanskelig det er å få praktisk hjelp av naboer. Ungdom i alderen 16-30 år kommer her noe dårligere ut enn personer over 30 år, selv om forskjellene er små. Dette kan ha sammenheng med etablering på et bosted, og tiden det tar å bygge opp relasjoner i forhold til naboer. Ser vi kun på ungdom, er det liten endring fra 2002 til 2005, og et sted mellom en av ti og en av tolv jenter og gutter i alderen 16-30 år opplever at det er vanskelig eller svært vanskelig å få praktisk hjelp fra naboer. Unge enslige som bor hos foreldre, samt par med barn kommer bedre ut enn andre, noe som kan ha sammenheng med fast etablering i et nabolag over tid (Normann 2007).

Kvinner bruker mer tid enn menn på sosiale aktiviteter

Kvinner har et mer sosialt preget fritidsmønster enn menn, uansett hvilken familiesituasjon de lever i, viser tidsbruksundersøkelsene. Kvinner bruker noe mer tid enn menn på sosiale aktiviteter, for eksempel bruker kvinner mer tid enn menn til å gå på besøk og til samvær og samtaler.

Allikevel viser de samme undersøkelsene at både kvinner og menn bruker mindre tid på sosialt samvær i fritiden en gjennomsnittsdag i 2000 enn for ti år siden, og de er én time mer alene per dag enn i 1990. Menn er noe mer alene enn kvinner.

I forhold til i 1980 er kvinner og menn mindre hjemme i 2000, men det har ikke vært noen nedgang mellom 1990 og 2000. Tiden hjemme har særlig sunket blant kvinner. Selv om man er mindre hjemme, betyr ikke det at kontakten med venner blir mindre intens av den grunn. Arenaer hvor venner møtes, har endret seg, og man møtes oftere på offentlige steder, for eksempel på kafeer og restauranter (Barstad 2005).

En undersøkelse blant ungdom (basert på «ung i Norge»-undersøkelsene 1992 og 2002, gjennomført av NOVA) tyder på at det blant jenter og gutter, i alderen 13-19 år, ikke har skjedd noen nedgang i ansikt-til-ansikt-kontakt med venner, selv om ungdom i 2002-undersøkelsen er den første mobiltelefongenerasjonen av ungdom. Hovedbildet er at de aller fleste unge har venner de ofte er sammen med.

I 1992 var jentene tydelig mer sosiale enn guttene. De var oftere med venner i en gjeng og sjeldnere involvert i et tilfeldig vennemønster enn guttene. Dette mønsteret blant jentene er temmelig likt i 2002, men forskjellene til guttene er blitt mindre tydelig. Guttene treffer faktisk vennene sine hyppigere hjemme hos hverandre i 2002 enn de gjorde ti år tidligere, mens det ikke har vært noen endring blant jenter. Undersøkelsen viser at færre beskriver seg som ensomme, og at flere føler seg akseptert av jevnaldrende. Vennenettverkene har økt i størrelse og flere sier de har mange venner (Hegna 2005).

Mobbing blant barn og unge

Mobbing er et alvorlig problem blant barn og unge. Noen undersøkelser tyder på at problemet med mobbing i skolen økte på 1980- og 1990-tallet, men at trenden snudde ved inngangen til år 2000. (Tikkanen og Junge 2004). Det har vært klare nedgang i mobbing blant barneskolejenter, der forekomsten nesten er halvert siden 2001. Den samme trenden er ikke å finne blant jenter i ungdomsskolen. For gutter varierer trendene avhengig av hvilke undersøkelser man ser på (Tikkanen og Junge 2004). Tall fra 2004 viser at rundt 5 prosent av elever på barneskole blir mobbet ukentlig eller oftere, på ungdomsskole rundt 4-5 prosent og på videregående skole rundt 3 prosent. Les om mobbing i arbeidslivet i artikkelen «Mange jobber, få ledige, men ungdom er utsatt» i dette nummeret av Samfunnsspeilet.

Ensomhet – unge kvinner mer plaget enn unge menn

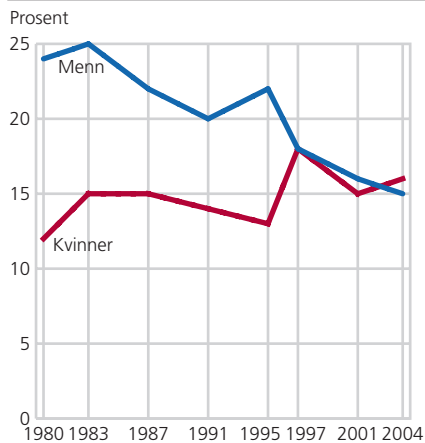
Familieforholdene har stor betydning for opplevelsen av ensomhet. Enslige er i større grad plaget enn dem som er gifte eller samboende. Kvinner er i større grad enn menn plaget av ensomhet (Barstad 2005).

I forbindelse med levekårsundersøkelsen i 2005 ble det sendt ut et postalt tilleggsskjema til respondentene. I dette skjemaet inngår en sammenstilling av en rekke ulike problemer hvor respondentene blir bedt om å angi i hvor stor grad de har vært plaget av de angitte problemene de siste 14 dagene. «Følelse av ensomhet» er et av problemene, og ut fra svarene som kom inn, tyder det på at ungdom generelt er noe mer plaget av ensomhet enn personer over 30 år. I 2005 oppga tre av ti unge i alderen 16-30 år at de var litt, ganske eller veldig plaget av ensomhet. Blant personer over 30 år var en av fem plaget av ensomhet. Generelt er unge kvinner noe mer plaget av ensomhet enn det unge menn er (Normann 2007).

Ungdom er mindre aktive i organisasjoner enn eldre

Organisasjonsdeltaking er en viktig arena for sosial kontakt. Deltakelse i ulike typer organisasjoner fører til sosialt samvær, men gir også trening i aktiv medvirkning, organisasjonsarbeid og beslutningstaking (Normann 2007). I 2001 var vel halvparten av den voksne befolkningen aktiv i organisasjoner og foreninger, henholdsvis 49 prosent kvinner og 43 prosent menn. Totalt sett har aktivitetsnivået i organisasjoner, det vil si i ulike frivillige organisasjoner, politiske partier, fagorganisasjoner og bransje- eller næringsorganisasjoner, vært omtrent uforandret i perioden fra 1980 til 2001 (Barstad 2006). Fagforeningene har fått flere medlemmer, og idrettslagene har hatt en viss aktivitetsøkning (en økning som skjedde i løpet av 1980-tallet). Det er også tendenser

Figur 2. Andel sysselsatte menn og kvinner som er aktive i fag-/yrkesorganisasjoner (fagforeninger¹ eller bransje, nærings- eller yrkesorganisasjoner). 1980-2004. Prosent

¹ Fra og med 2001 er det spurt om aktivitet i fagforening eller arbeidstakerorganisasjon.

Kilde: Levekårsundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

til nedgang i aktivitetsnivået for humanitære foreninger, bransje-/yrkesorganisasjoner og religiøse foreninger (Barstad 2006).

Helselag, Røde Kors og lignende har hatt nedgang i aktivitetsnivået blant kvinner og menn de senere årene, og medlemsandelen i disse organisasjonene har sunket mest blant kvinner, fra 20 prosent i 1997 til 14 prosent i 2004. Det har også blitt færre kvinner som er med i typiske kvinneorganisasjoner, som husmorlag, bondekvinnelag og kvinnesaksforeninger. Andelen kvinner som er medlemmer og aktive i kvinneorganisasjoner, ble om lag halvert fra 1997 til 2004 (Barstad 2006).

For 2004 viser levekårsundersøkelsene at noen flere menn enn kvinner er aktive i et idrettslag, henholdsvis 21 prosent menn og 16 prosent kvinner. Ser vi på fag- og arbeidstakerorganisasjoner, bransje-, nærings- og yrkesorganisasjoner under ett, har disse flest medlemmer, men de ligger etter idrettslag når det gjelder aktivitet. Henholdsvis 15 prosent menn og 16 prosent kvinner er aktive (se figur 2). Det er færrest aktive medlemmer i solidaritets- og menneskerettighetsorganisasjoner. Her svarer bare 2 prosent kvinner og 1 prosent menn at de er aktive medlemmer.

Det er færre medlemmer i fag- og arbeidstakerorganisasjoner samt idrettslag blant aleneboende enn blant de som ikke bor alene. Og det er flere mannlige enn kvinnelige aleneboende blant de fagorganiserte og blant de som er medlemmer av arbeidstakerorganisasjoner. At det er færre medlemmer i disse organisasjonene, kan skyldes at det blant de aleneboende er flere yngre og flere eldre enn blant de som ikke bor alene, noe som gjør at færre er i arbeid (Kleven m.fl. 2006).

Ungdom er totalt sett noe mindre aktive i organisasjoner enn personer over 30 år. Innad i ungdomsgruppen ser vi at det er de yngste som er mest aktive. Personer i alderen 26-30 år er også relativt aktive, gjerne i flere organisasjoner. Blant ungdommene er det også en tendens til at menn jevnt over er mer aktive i organisasjoner enn kvinner (Normann 2007).

Få politisk aktive

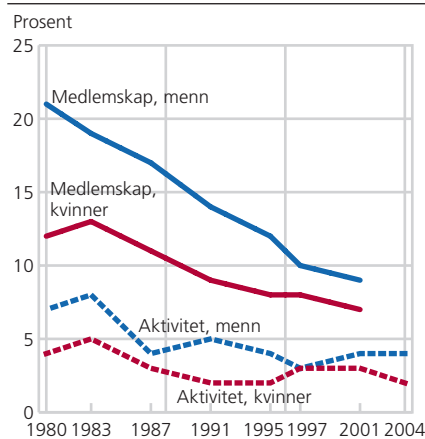
Politisk deltakelse innebærer blant annet valgdeltakelse, medlemskap i partier, deltakelse i politiske møter, kontakt med politikere, underskriving av opprop, deltakelse i demonstrasjoner og så videre.

Ser vi særskilt på medlemskap i politiske partier og aktivitet i disse, viser levekårsundersøkelsen i SSB en nedadgående trend både for medlemskap og aktivitet de siste 25 årene. Andelen av befolkningen som er medlemmer og aktive i politiske partier, er om lag halvert, sammenlignet med nivået fra begynnelsen av 1990-tallet, og ligger nå under 10 prosent av befolkningen for begge kjønn (Barstad og Hellevik 2004). Andelen som oppgir å være aktive i politiske partier, har vært stabil rundt 3-4 prosent for menn og 2-3 prosent for kvinner i perioden 1997-2004 (Henriksen og Aalandslid 2006), se figur 3.

Like mange kvinner som menn besøker valgurnene

Ved stortingsvalget i 2005 var valgdeltakelsen for kvinner og menn i alt på rundt 77 prosent, henholdsvis i underkant av 77 prosent for menn og i overkant av 78 prosent for kvinner (Aardal mfl. 2007). Dette er en økning fra valget i 2001 da rundt 76 prosent av stemmeberettigede kvinner og 75 prosent av stemmeberettigede menn stemte ved stortingsvalget. Valgdeltakelsen er høy-

Figur 3. Medlemskap og aktivitet i politiske partier. Menn og kvinner 16-79 år. 1980-2004. Prosent

Kilde: Levekårsundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

ere blant kvinner enn blant menn, men forskjellen er ikke statistisk signifikant. Hovedmønsteret er dermed at kjønnsforskjellene i valgdeltakelse har jevnet seg ut, og at det ikke lenger er forskjell på kvinners og menns bruk av stemmeretten (Aardal mfl. 2007). Aleneboende benytter seg av stemmeretten i mindre grad enn de som ikke bor alene. Det er større forskjell i valgdeltakelsen blant de mannlige aleneboende, sammenlignet med menn som ikke bor alene, enn blant kvinner (Kleven m.fl. 2006).

Tidligere var det mye lavere valgdeltakelse blant kvinner enn blant menn. Ved de første valgene etter krigen var menns valgdeltakelse 7 prosentpoeng høyere enn kvinnenes deltagelse. Men gradvis ble denne forskjellen mindre, og ved Stortingsvalget 1985 var det så å si ingen forskjell i kvinners og menns valgdeltakelse. Deltakingen i de siste valgene har vært omtrent like høy blant kvinner som blant menn. I 1997 var det oppsiktsvekkende stor forskjell i valgdeltakelse mellom unge kvinner og menn. Mens 70 prosent av kvinnene i aldersgruppen 18-21 år stemte ved stortingsvalget i 1997, var det i underkant av 50 prosent av mennene i samme aldersgruppe som brukte stemmeretten. Denne forskjellen har jevnet seg ut ved de siste stortingsvalgene i 2001 og 2005.

Sammenlignet med våre skandinaviske naboer er valgdeltakelsen i Norge lavere enn både i Danmark og Sverige. I Danmark var valgdeltakelsen for kvinner og menn i alt 84,5 prosent ved siste valg i 2005. I Sverige var valgdeltakelsen ved siste valg i 2006 henholdsvis 84 prosent for kvinner og 82 prosent for menn.

Valgdeltakelsen ved stortingsvalgene har alltid vært høyere enn ved kommunestyrevalgene (Statistisk sentralbyrå, 2007: Temaside - Valg). De siste 20 årene har valgdeltakelsen ved kommunestyrevalgene sunket fra rundt 72 prosent i 1983 til 59 prosent i 2003. Foreløpige tall for valgdeltakelsen blant kvinner og menn ved kommunestyrevalget i 2007 er 61,2 prosent (regjeringen.no).

Av de 169 representantene som sitter på Stortinget etter valget i 2005, er 64 kvinner, det vil si 38 prosent. Kvinneandelen til Stortinget og til kommunestyrene økte kraftig fra slutten av 1960-tallet og frem til slutten av 1990-tallet. Etter å ha stagnert på 36 prosent ved stortingsvalgene i 1997 og 2001 økte kvinneandelen ved valget i 2005. I Europa er det kun Sverige som har høyere kvinneandel i nasjonalforsamlingen enn Norge. Kvinneandelen er fortsatt økende i kommunestyrene, og den var på 36 prosent etter valget i 2003.

Referanser

- Andersen, Arne (2006): «Aleneboendes demografi» i Mørk, Eiliv (red.): *Aleneboendes levekår*, Statistiske analyser 81, Statistisk sentralbyrå.
- Barstad, Anders (2005): Sosial og politisk deltaking. Flere vennskap og stabil organisasjonsdeltaking, *Samfunnsspeilet* 4, 2005, Statistisk sentralbyrå.
- Barstad, Anders (2006): Sosial og politisk deltaking. Flere vennskap og stabil organisasjonsdeltaking, *Samfunnsspeilet* 5/6, 2006, Statistisk sentralbyrå.
- Barstad, Anders og Hellevik, Ottar (2004): *På vei mot det gode samfunn*, Statistiske analyser 64, Statistisk sentralbyrå.
- Hegna, Kristinn (2005): «Likestillingsprosjektets» barn, Rapport 21/05, NOVA.
- Henriksen, Kristin og Vebjørn Aalandslid (2006): Politisk deltaking. Deltar vi mindre enn før - eller bare på en annen måte? *Samfunnsspeilet* 5/6, 2006, Statistisk sentralbyrå.
- Kleven, Ø., E. Rønning og O. Vaage (2006): «Sosial og politisk deltaking» i Mørk, Eiliv (red.): *Aleneboendes levekår*, Statistiske analyser 81, Statistisk sentralbyrå.
- Normann, Tor Morten (red.) (2007): *Ungdoms levekår*, Statistiske analyser 93, Statistisk sentralbyrå.
- regjeringen.no: <http://www.regjeringen.no/krd/html/valg2007/bk7.html>
- Rønning, Elisabeth (2006): «Sosial kontakt» i Mørk, Eiliv (red.): *Aleneboendes levekår*, Statistiske analyser 81, Statistisk sentralbyrå.
- Statistisk sentralbyrå (21. juni 2007): «Befolkningsstatistikk. Familier og husholdninger 1. januar 2007» <http://www.ssb.no/emner/02/01/20/familie/>.
- Statistisk sentralbyrå (2007): Temaside – Valg <http://www.ssb.no/val/>.
- Tikkanen, Tarja og Amund Junge (2004): *Realisering av en visjon om et mobbefritt oppvekstmiljø for barn og unge*, Rogalandsforskning, Rapport 2004/223 (www.rf.no).
- Aardal, Bernt mfl. (2007): Valgundersøkelsen 2005, Rapport 2007/31, Statistisk sentralbyrå.